

06.11.2024

Ärende/14

§ 234

Ledamoten Martina Houtsonens motion om psykiatriska sjukskötare i skolor

HEL 2024-006008 T 00 00 03

Beslut

Stadsfullmäktige betraktade motionen som slutbehandlad.

Föredragande

Stadsstyrelsen

Upplysningar

Jan Ihatsu, stadssekreterare, telefon: 09 310 36276
jan.ihatsu(a)hel.fi

Bilagor

1 Valtuustoaloite 24.04.2024 Houtsonen Martina Psykiatrisia sairaanhoitajia kouluihin

Sökande av ändring

Förbud mot sökande av ändring, beredning eller verkställighet

Utdrag

Utdrag

Den som väckt motionen

Bilagor till utdrag

Förslagstext
Förbud mot sökande av ändring, beredning eller verkställighet

Beslutsförslag

Beslutet stämmer överens med förslaget.

Föredragandens motiveringar

Ledamoten Martina Houtsonen och 25 andra ledamöter föreslår i sin motion att Helsingfors stad börjar utreda möjligheterna att anställa psykiatriska sjukskötare till skolor och läroanstalter i Helsingfors. Motionen finns som bilaga 1.

Att främja psykisk hälsa hos barn och unga är en gemensam sak för hela skolan, och alla som arbetar med eleverna ansvarar för detta. I första hand bör man se till att antalet psykologer i skolorna motsvarar den lagstadgade dimensioneringen, att befattningarna besätts och att man värnar om elevernas undervisning och välbefinnande i enlighet med lagen om grundläggande utbildning, läroplanen och lagen om

elev- och studerandevård. Undervisningen ska arrangeras så att den främjar en hälsosam uppväxt och utveckling för eleverna.

Mentalvårdsarbetet i skolhälsovården är en viktig del av skolelevernas holistiska välbefinnande. Hälsovårdarna och läkarna inom skolhälsovården ska även främja och stöda psykisk hälsa samt kartlägga och vårda barns och ungas psykiska välbefinnande och förebygga problem.

I läroplanen för den grundläggande utbildningen i Helsingfors betonas välbefinnandets roll i lärandet, utvecklingen av skolans verksamhetskultur samt elevens aktiva roll och interaktionsförmåga. I gymnasie- och yrkesutbildningen betonas stödjandet av den studerandes välbefinnande och studiefärdigheter. Genom att skapa en kultur av växelverkan som ökar tryggheten och bygga trygga grupper kan man främja psykiskt välbefinnande i skolor och läroanstalter. Stödet för färdigheter i psykisk hälsa är en del av lärostoffet i omgivningslära i lågstadiet och hälsokunskap i högstadiet och gymnasiet.

I varje skola och läroanstalt ordnas elev- respektive studerandevård i enlighet med lagen om elev- och studerandevård. Syftet med tjänsterna är att med hjälp av generellt inriktad elevhälsa identifiera fenomen, erbjuda de enskilda eleverna multiprofessionella tjänster och främja delaktighet, välbefinnande och hälsa. Elev- och studerandevårdens primära uppgift är att stärka det psykiska välbefinnandet bland barn och unga, förebygga problem, ge tidigt stöd, bedöma behovet av stöd och vid behov hänvisa eleven eller den studerande till vård.

För att barnens och de ungas välbefinnande ska tryggas är det viktigt att säkerställa det läroplansenliga arbetet och tillräckliga resurser för elev- och studerandevården. Fostrans- och utbildningssektorn ska säkerställa att personalen har tillräckliga kunskaper och färdigheter för både förebyggande och stödjande arbete för att förbättra elevernas och de studerandes psykiska hälsa. Fostrans- och utbildningsnämnden förutsätter att yrkesutbildade personer har förmågan att arbeta tillsammans i ärenden som gäller främjande och stöd av de ungas psykiska hälsa.

Utbudet av avdelningsvård inom den specialiserade sjukvården har minskat, vilket visar sig i skolornas vardag genom att antalet barn med svåra psykiska problem har ökat. De psykiatriska tjänsterna för barn och unga behöver förbättras, men staden kan inte lösa problemet genom att anställa fler psykiatriska sjukskötare till skolorna och läroanstalterna. De bästa sätten att åtgärda psykiska problem hos barn och unga är att effektivisera det mångprofessionella samarbetet, satsa på förebyggande av psykiska problem och fortsätta att utveckla mentalvårdstjänsterna tillsammans med olika aktörer.

Personalantal

Staden har inrättat 19 nya kuratorsbefattningar inom den grundläggande utbildningens elevvård för att antalet ska motsvara den ändrade personaldimensioneringen. Den grundläggande utbildningen fick fem nya psykologbefattningar 1.8.2023, men det finns fortfarande problem med tillgången på psykologer. Fostrans- och utbildningssektorn och social-, hälsovårds- och räddningssektorn arbetar tillsammans för att förbättra tillgången. Ingen skola behöver klara sig helt utan psykologtjänster, eftersom den grundläggande utbildningen har en centraliserad konsultationsservice.

På andra stadiet är alla psykologbefattningar besatta. Antalet hälsovårdare inom skolhälsovården överstiger den lagstadgade dimensioneringen. Inom studerandehälsovården på andra stadiet har det sedan 2013 funnits sjukskötare som är specialiserade på mentalvårds- och rusmedelsarbete och som erbjuder hjälp med låg tröskel mot problem med missbruk eller den psykiska hälsan. Befattningarna är för tillfället tio.

Fostrans- och utbildningssektorn har satsat på att stärka det psykiska välbefinnandet hos barn och unga och på att förebygga problem genom att 1.8.2023 göra verksamheten med skolcoacher permanent. Verksamheten utvidgades 2024, och för tillfället arbetar 52 skolcoacher inom den finsk- och svenskspråkiga grundläggande utbildningen.

Dessutom erbjuder staden avgiftsfri motionsrådgivning med låg tröskel åt högstadieelever i de skolor i stadens regi som får behovsbaserad finansiering. SkolPT-verksamheten är avsedd för unga som rör på sig för lite med tanke på hälsan, t.ex. enligt Move!-mätningarna, som är en del av läroplanen. Målet med SkolPT-verksamheten är att påverka de bakomliggande orsakerna till de ungas motion, till exempel deras upplevelse av sin idrottsförmåga, kamratstöd och känslan av gemenskap. Fostrans- och utbildningssektorn ansvarar för verksamheten och dess finansiering. Verksamheten är tillfällig. Utöver skolcoacherna och SkolPT-tränarna arbetar 7 visstidsanställda ungdomsledare i 7 olika grundskolor och totalt 10 visstidsanställda ungdomsledare på andra stadiet (7 i gymnasier, 3 i yrkesinstitutet Stadin ammattopisto).

Under hösten 2024 kommer nio ungdomsledare på andra stadiet och två i grundskolan att få fast anställning. Ungdomsarbetet i skolorna och läroanstalterna utvecklas i samarbete med ungdomstjänsterna. Vid läroanstalter på andra stadiet arbetar också motionsexperter fram till utgången av 2024, då finansieringen av verksamheten upphör. De nya yrkespersonernas närvaro har gett elever och studerande fler trygga vuxna som har tid att bemöta dem i vardagen i skolorna och läroanstal-

terna. Ofta önskar även barn och unga själva att de hade sådana närvarande vuxna i sin vardag.

Servicekedjan för mentalvårdstjänster för barn och unga i Helsingfors

I servicekedjan för mentalvårdstjänster för barn och unga beskrivs för varje åldersgrupp tjänsterna som stöder barns och ungas psykiska hälsa, utrednings-, vård- och rehabiliteringstjänsterna för psykisk hälsa samt de olika aktörernas uppgifter, samarbetet mellan aktörerna och konsultationskanalerna. Beskrivningen färdigställdes 2023 och utvärderas och uppdateras som en del av den normala verksamheten.

Dessutom tillämpar social-, hälsovårds- och räddningssektorn en servicemodell med låg tröskel för barn, unga och familjer, där tjänsterna för barn, unga och familjer har samlats. Modellen hjälper experter att identifiera bekymmer och ordna med stöd.

Skolhälsovården deltar i skolans gemensamma arbete, som hälsorådgivning om de negativa följderna av rusmedelsbruk, temadagar om hälsofrämjande och lokalt samarbete med polisen. Enligt lag är det skolhälsovården och studerandehälsovårdens läkartjänster som tillhandahåller tjänster för elever och studerande i skolor respektive läroanstalter. Vid de regelbundna hälsokontrollerna undersöker man utöver hälsan också psykiska symptom och användning av rusmedel bland barn och unga.

På mottagningar som bokats med anledning av ett behov av särskilt stöd undersöker man och följer man upp kundernas hälsa. Vid misstanke om en psykisk sjukdom gör skol- och studerandehälsovården en inledande utredning och kartläggning och hänvisar barnet eller den unga till vård. Det är i huvudsak i andra tjänster som ger en diagnos och erbjuder vård. Undantaget är ungas ADHD-vård på basnivå för elever mellan 7 och 17 år och studerande på andra stadiet, som får sin läkemedelsbehandling i skol- och studerandehälsovården. Under hösten bedöms behovet av att grunda en centraliserad enhet som tar hand om läkemedelsbehandlingen av ADHD i skol- och studerandehälsovården i enlighet med de lagstadgade kriterierna för tillgång till primärvård. Om en centraliserad enhet grundas är psykiatriska sjukskötare en naturlig del av denna enhet.

Inom skolhälsovården, elevvårdens psykolog- och kuratorservice samt ungdomsarbetet har man ökat utbildningen i och användningen av evidensbaserade psykosociala interventioner. Med stöd av den centraliserade konsultationsservicen har man lyckats ordna psykologtjänster i varje skola. Inom tjänsterna för barnfamiljer har man infört modellen HYVÄ (Hyvinvointia yhdessä, Välfärd tillsammans), som förbättrar den

gemensamma förståelsen av de faktorer som påverkar barns och ungas välbefinnande.

Inom studerandehälsovården på andra stadiet har det sedan 2013 funnits sjukskötare som är specialiserade på mentalvårds- och rusmedelsarbete och som erbjuder hjälp med låg tröskel mot problem med missbruk eller den psykiska hälsan. Befattningarna är för tillfället tio. De flesta hälsovårdare och sjukskötare inom studerandehälsovården har fått utbildning i användningen av olika korta interventioner eller terapimetoder.

Helsingfors har fyra serviceställen för mentalvård med låg tröskel (Mieppi) och en egen enhet för korttidsterapi. De betjänar vuxna och unga som fyllt 13 år. Korttidspsykoterapi ordnas med servicesedel. Ungdomsstationen är avsedd för unga mellan 13 och 23 år med ett psykiskt problem som inte lindras eller försvinner med metoderna på basnivå men som inte är svårt nog för att uppfylla kriterierna för att få vård på ungdomspsykiatri på HUS.

Samarbetspraxis mellan barnskyddet och hälsovårdstjänsterna ska utvecklas för att det ska gå effektivare att bedöma vårdbehovet hos barn och unga vars behov av barnskydd utreds eller som är klienter hos barnskyddet och slussa dem vidare till mentalvården. Speciellt fokus ska sättas på psykiatrisk kompetens som riktas till unga som har upprepade och allvarliga problem med brottslighet eller rusmedel.

Den sektorövergripande samordningen av tjänster förbättras på så sätt att utöver den egna kontaktpersonen som avses i socialvårdslagen utses också en vårdansvarig för barn som behöver samordning av tjänster. Den vårdansvarige samordnar tjänsterna och säkerställer att barnet eller den unga utreds och får mentalvård enligt sitt behov.

Skol- och studerandehälsovårdens försök

Åren 2007–2012 gjorde skol- och studerandehälsovården i Helsingfors ett försök med psykiatriska sjukskötare i vissa grundskolor. Försöket visade att de psykiatriska sjukskötarna i olika skolor inte kunde skapa en förebyggande och enhetlig arbetsmodell. På basis av detta konstaterade staden att det inte är värt att tillämpa modellen i grundskolor. I stället överfördes de psykiatriska sjukskötarna till studerandehälsovården, där sjukvård och terapeutiska mentalvårdstjänster är en naturlig del av helheten.

Ur skolhälsovårdens perspektiv erbjuder centraliserade multiprofessionella enheter bättre fungerande, verkningsfullare och effektivare psykiatriska tjänster för barn och unga jämfört med att anställa enskilda psykiatriska sjukskötare till skolorna. Med hjälp av en centraliserad modell

kan man bättre garantera ett förebyggande arbetsgrepp, kompetensutveckling hos personalen, arbetshandledning enligt behov och kollegialt stöd.

Det finns fortfarande problem med tillgången på psykologer, vilka man löser i samarbete med fostrans- och utbildningssektorn och social-, hälsovårds- och räddningssektorn. Många yrkesgrupper deltar i mentalvårdsarbetet. Till exempel är det viktigt att beakta hur mycket kuratorer, hälsovårdare och psykiatriska sjukskötare på andra stadiet bidrar till att främja den psykiska hälsan hos barn och unga. Dessutom är en bra lärare en källa av trygghet i barnets liv och en positiv vuxen förebild, vilket är en faktor som stöder barns och ungas psykiska hälsa.

Konsekvensbedömning

Tidig interaktion mellan förälder och barn är en viktig faktor i utvecklingen av barnets psykiska hälsa. Även dagvården, småbarnspedagogiken och skolan har en avsevärd inverkan på barnets förmåga att hantera besvikelser och motgångar i sitt liv. Föräldrarnas och familjens egna resurser, förmågan att i tillräcklig utsträckning stödja barnets uppväxt och utveckling, barnets egen förmåga och ett gott socialt kapital kan utgöra skyddande faktorer. Om barns och ungas psykiska hälsa främjas ökar deras delaktighet, välbefinnande och resurser på många sätt.

Förebyggande av psykiska problem hjälper barn och unga att integrera sig i samhället och växa upp till fullvärdiga samhällsmedlemmar, vilket i sin tur minskar kostnaderna för samhället. De bästa resultaten i främjandet av psykisk hälsa uppnås med omfattande tjänster som ordnas av en utbildad och yrkeskunnig personal i rätt tid och på ett effektivt sätt.

Social-, hälsovårds- och räddningsnämnden samt fostrans- och utbildningsnämnden har gett utlåtanden i ärendet. Förslaget stämmer överens med utlåtandena.

Enligt 30 kap. 11 § 4 mom. i förvaltningsstadgan behandlas svaret på en motion som undertecknats av minst 25 ledamöter i stadsfullmäktige. Stadsstyrelsens svar ska föreläggas stadsfullmäktige inom åtta månader från att motionen väckts.

Föredragande

Stadsstyrelsen

Uppllysningar

Jan Ihatsu, stadssekreterare, telefon: 09 310 36276
jan.ihatsu(a)hel.fi

06.11.2024

Ärende/14

Bilagor

1 Valtuustoaloite 24.04.2024 Houtsonen Martina Psykiatrisia sairaanhoitajia kouluihin

Sökande av ändring

Förbud mot sökande av ändring, beredning eller verkställighet

Utdrag

Utdrag

Den som väckt motionen

Bilagor till utdrag

Förslagstext

Förbud mot sökande av ändring, beredning eller verkställighet

Beslutshistoria

Kaupunginhallitus 21.10.2024 § 625

HEL 2024-006008 T 00 00 03

Päätös

Kaupunginhallitus esitti kaupunginvaltuustolle seuraavaa:

Kaupunginvaltuusto katsoo aloitteen loppuun käsitellyksi.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Jukka-Pekka Ujula

Lisätiedot

Jan Ihatsu, kaupunginsihteeri, puhelin: 09 310 36276
jan.ihatsu(a)hel.fi

Kasvatus- ja koulutuslautakunta 01.10.2024 § 267

HEL 2024-006008 T 00 00 03

Lausunto

Kasvatus- ja koulutuslautakunta antoi kaupunginhallitukselle seuraavan lausunnon Martina Houtsosen ja 25 muun valtuutetun liitteenä olevasta valtuustoaloitteesta, joka koskee psykiatristen sairaanhoitajien lisäämistä kouluihin:

Aloitteessa esitetään, että Helsingin kaupunki ryhtyy heti selvittämään mahdollisuuksia psykiatristen sairaanhoitajien palkkaamiseksi helsinki-läisiin kouluihin ja oppilaitoksiin.

Kasvatus- ja koulutuslautakunta toteaa, että lasten ja nuorten mielen-terveyden edistäminen on koko kouluyhteisön asia ja kaikkien oppilaiden kanssa työskentelevien henkilöiden vastuulla. Lautakunta näkee ensisijaisena toimenpiteenä, että oppilaiden opetuksesta ja hyvinvoinnista huolehditaan perusopetuslain, opetussuunnitelman ja oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisesti. Näin ollen opetusta järjestetään siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä.

Helsingin perusopetuksen opetussuunnitelmassa korostuvat hyvinvoinnin merkitys oppimiselle, koulun toimintakulttuurin kehittäminen sekä oppilaan aktiivinen rooli ja vuorovaikutustaidot. Lukioissa ja ammatillisessa koulutuksessa korostetaan opiskelijan hyvinvoinnin ja opiskelukyvyn tukemista. Turvallisuutta vahvistavan vuorovaikutuskulttuurin luominen ja turvallisten ryhmien rakentaminen on koulujen ja oppilaitosten mielen hyvinvointia edistävää toimintaa. Mielen terveystaitojen tukeminen on osa ympäristöopin oppisisältöjä alakoulussa ja terveystieto-oppiaineen oppisisältöjä yläkoulussa ja lukiossa.

Jokaisessa koulussa ja oppilaitoksessa on oppilas- ja opiskeluhuoltolain mukaisesti järjestetyt opiskeluhuoltopalvelut, jotka edistävät yhteisöllisen opiskeluhuollon avulla osallisuutta, hyvinvointia ja terveyttä. Yksilöllisen opiskeluhuollon kautta tarjotaan varhaista tukea oppilas- ja opiskelijakohtaisesti. Tämän lisäksi lautakunta toteaa, että Helsingissä on täydennetty lakisääteisiä terveydenhoitajien palveluja koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa. Lisäksi Helsingissä on neljä matalan kynnyksen mielenterveyspalvelupistettä (Mieppi), jonne ohjataan tarvittaessa koululaisia ja opiskelijoita. Mieppi palvelee 13 vuotta täyttäneitä nuoria ja aikuisia.

Helsingin kaupungin kasvatus- ja koulutuslautakunta katsoo, että opetussuunnitelman mukaisen työn varmistaminen ja opiskeluhuollon riittävä resursointi on tärkeää lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Toimialalla tulee varmistaa, että henkilöstöllä on riittävät taidot ja valmiudet tehdä sekä ennaltaehkäisevää että tukevaa työtä oppilaiden ja opiskelijoiden mielen-terveyden parantamiseksi. Kasvatus- ja koulutuslautakunta edellyttää ammattilaisilta kykyä liittyä yhteiseen työhön nuorten mielen-terveyden edistämisen ja tuen asioissa. Lasten ja nuorten psykiatriset palvelut tarvitsevat parannuksia, mutta psykiatristen sairaanhoitajien lisääminen kouluihin ja oppilaitoksiin ei ratkaise tätä ongelmaa. Lasten ja nuorten mielen-terveysongelmiin pystytään parhaiten vastaamaan tehostamalla moniammatillista yhteistyötä, panostamalla

mielenterveyden ongelmien ennaltaehkäisyyn ja jatkamalla mielenterveyspalvelujen kehittämistä yhdessä eri toimijoiden kanssa.

Peruskouluihin ja oppilaitoksiin on lisätty ammattilaisten määrää

Perusopetuksen opiskeluhuollossa kuraattorien määrää on lisätty 19 lisävakanssilla vastaamaan muuttunutta mitoitus. Psykologien lisävakansseja lisättiin perusopetukseen viisi 1.8.2023, mutta psykologien saatavuudessa on yhä haasteita, joita pyritään ratkaisemaan kasvatuksen ja koulutuksen toimialan ja sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan yhteistyönä. Kokonaan ilman psykologipalveluita ei ole yhtään koulua, sillä perusopetuksessa toimii keskitetty konsultaatiopalvelu.

Toisella asteella kaikki psykologivakanssit ovat täynnä. Kouluterveydenhuollossa terveydenhoitajien määrä on yli lakisääteisen mitoituksen. Opiskeluterveydenhuollon toisella asteella on ollut vuodesta 2013 lähtien mielenterveys- ja päihdetyöhön erikoistuneita sairaanhoitajia, jotka tarjoavat matalan kynnyksen palveluja mielenterveys- ja päihdeongelmissa. Vakansseja on tällä hetkellä kymmenen.

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla on panostettu lasten ja nuorten mielen hyvinvoinnin vahvistamiseen ja ongelmien ennaltaehkäisyyn vakinaistamalla kouluvalmentajatoiminta 1.8.2023. Toimintaa laajennettiin vuonna 2024, ja tällä hetkellä suomen ja ruotsinkielisessä perusopetuksessa työskentelee 52 kouluvalmentajaa.

Lisäksi tarveperustaista rahoitusta saavien kaupungin koulujen yläkoululaisille on tarjolla maksutonta matalan kynnyksen liikuntaneuvontapalvelua. KouluPT toiminta on tarkoitettu nuorille, jotka liikkuvat terveytensä kannalta liian vähän esim. opetussuunnitelmaan kuuluvien Move! -mittausten perusteella. KouluPT toiminnan tavoitteena on vaikuttaa liikkumista selittäviin taustatekijöihin, kuten nuorten kokemaan liikunnalliseen pätevytyteen, vertaistukeen ja yhteisöllisyyden tunteeseen. Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala vastaa toiminnasta ja sen rahoituksesta ja se on määräaikaista toimintaa. Kouluvalmentajien sekä KouluPT:erien lisäksi perusopetuksessa työskentelee määräaikaaisesti 7 nuorisohjaajaa 7 koulussa ja toisella asteella kaikkiaan 10 nuorisohjaajaa (7 lukioissa, 3 Stadin AO:ssa). Syksyn 2024 aikana tullaan vakinaistamaan 9 ohjaajaa toiselle asteelle ja 2 peruskoulupuolelle. Koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä kehitetään yhteistyössä nuorisopalvelujen kanssa. Toisen asteen oppilaitoksissa toimivat myös liikkumisen ammattilaiset osana opiskeluhuoltoa vuoden 2024 loppuun, jonka jälkeen toiminnan rahoitus päättyy. Uusien ammattilaisten läsnäolo on tarjonnut oppilaille ja opiskelijoille lisää turvallisia aikuisia, joilla on aikaa kohdata. Lapset ja nuoret usein myös itse toivovat läsnä olevia ja turvallisia aikuisia, joilla on aikaa kohdata koulu- ja oppilaitosarjessa.

Yhteenveto

Kasvatus- ja koulutuslautakunta katsoo, että psykiatristen sairaanhoitajien lisääminen kouluihin ja oppilaitoksiin ei ole ensisijainen ratkaisu lasten ja nuorten mielenterveysongelmiin. Sen sijaan lautakunta korostaa, että lasten ja nuorten mielenterveyden edistäminen on koko kouluyhteisön asia ja kaikkien oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa työskentelevien henkilöiden vastuulla. Työssä tulee panostaa ensisijaisesti ennaltaehkäisyyn, lainsäädännön ja opetussuunnitelman mukaisen työn toteuttamiseen, moniammatillisen yhteistyön tehostamiseen sekä opiskeluhuollon riittävään resursointiin. Kouluissa ja oppilaitoksissa on jo lisätty ammattilaisten määrää, kuten kuraattoreita, psykologeja, kouluvalmentajia, nuoriso-ohjaajia ja liikunnan ammattilaisia, sekä kehitetty palveluita eri toimijoiden kanssa oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseksi.

Käsittely

01.10.2024 Ehdotuksen mukaan

Palautusehdotus:

Marko Hamilo: Lautakunta päättää palauttaa esityksen uudelleen valmisteltavaksi siten, että psykiatristen hoitajien määrää kouluissa ja oppilaitoksissa lisätään.

Psykiatristen sairaanhoitajien työnkuvaan kuuluu keskeisesti konkreettiset keinot, joista heillä on erityistä osaamista ja joista on hyötyä oppilaille, joilla on mielenterveyden ongelmia tai kehityksellisiä neuropsykiatrisia häiriöitä. Koulupsykologeista on sekä Helsingissä että muuallakin Suomessa edelleen huutava pula, eikä isoa osaa viroista ole saatu täytettyä, joten koulupsykologien virkojen lisääminen ei ole ratkaisu.

Opetussuunnitelmasta nouseva tavoite siitä, että koko kouluyhteisö tukee oppilaiden mielenterveyden edistämistä, ei korvaa tarvetta psykiatriselle erityisosaamiselle, joka on vuosien koulutuksen ja kokemuksen tuomaa, menetelmälähtöistä ja näyttöön perustuvaa hoitoa. Monilla lapsilla kynnys lähteä tällaisiin kaukana kotoa oleviin keskitettyihin yksiköihin on huomattavasti korkeampi kuin oman koulun tai oppilaitoksen tiloissa tapahtuvat käynnit, jonka takia iso osa lapsista tippuisi avun piiristä.

Psykiatristen sairaanhoitajien työskentelystä peruskouluissa on laajaa ja erittäin hyväksi havaittua kokemusta mm. Turussa, Kuopiossa ja Keusoten alueella, joissa palvelulle todettiin olevan paljon kysyntää ja toiminta on koettu vaikuttavaksi.

Marko Hamilon palautusehdotus raukesi kannattamattomana.

06.11.2024

Ärende/14

10.09.2024 Pöydälle

Esittelijä

kasvatuksen ja koulutuksen toimialajohtaja
Satu Järvenkallas

Lisätiedot

Vesa Nevalainen, oppilaiden hyvinvointipäällikkö, puhelin: 310 86214
vesa.nevalainen(a)hel.fi

Niclas Rönnholm, ruotsinkielisen perusopetuksen päällikkö, puhelin: 310 86219
niclas.ronnholm(a)hel.fi

Riina Ståhlberg, opiskelijahuollon päällikkö, puhelin: 310 26018
riina.stahlberg(a)hel.fi

Nina Malaska, Ruotsinkielisen vapaan sivistystyön ja lukiokoulutuksen päällikkö, puhelin: 09-31070077

nina.malaska(a)hel.fi

Elina Rautiainen, pedagoginen asiantuntija, puhelin: 310 22 148
elina.rautiainen(a)hel.fi

Sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunta 01.10.2024 § 207

HEL 2024-006008 T 00 00 03

Lausunto

Sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunta antoi kaupunginhallitukselle valtuutettu Martina Houtsosen ja 25 muun valtuutetun aloitteesta koskien koulujen psykiatrisia sairaanhoitajia seuraavan lausunnon:

”Aloitteessa esitetään, että Helsingin kaupunki ryhtyy selvittämään mahdollisuuksia psykiatristen sairaanhoitajien palkkaamiseksi helsinkiläisiin kouluihin ja oppilaitoksiin.

Sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunta toteaa, että lasten ja nuorten mielenterveyden edistäminen on koko kouluyhteisön asia ja kaikkien oppilaiden kanssa työskentelevien henkilöiden vastuulla. Lautakunta näkee ensisijaisena toimenpiteenä huolehtia siitä, että kouluissa toimivien psykologien määrä vastaa lakisääteistä mitoitusta ja vakanssit saadaan täytettyä. Tämän lisäksi lautakunta toteaa, että Helsingissä on täydennetty lakisääteisiä terveydenhoitajien palveluja opiskeluterveydenhuollossa. Toisella asteella on 10 mielenterveys- ja päihdetyöhön erikoistuneen sairaanhoitajan palvelut 16 vuotta täyttäneille opiskelijoille.

Kouluterveydenhuollon mielenterveystyö on tärkeä osa koululaisten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Kouluterveydenhuollon terveydenhoitajan ja lääkärin tehtäviin kuuluu myös mielenterveyden edistäminen ja tukeminen sekä lasten ja nuorten psyykkisen hyvinvoinnin kartoittaminen, ennaltaehkäisy ja hoito.

Jokaisessa peruskoulussa on opiskeluhooltolain mukaisesti järjestetyt opiskeluhoitopalvelut, joiden tarkoituksena on yhteisöllisen opiskeluhoillon avulla tunnistaa ilmiöitä ja tarjota moniammatillista palvelua oppilaskohtaisesti. Opiskeluhoillon ensisijainen tehtävä on lasten ja nuorten mielen hyvinvoinnin vahvistaminen ja ongelmien ennaltaehkäisy, varhainen tuki, tuentarpeen arviointi ja tarvittaessa hoitoon ohjaus.

Erikoissairaanhoidossa toteutettavan osastohoidon tarjonta on vähentynyt, mikä näkyy koulujen arjessa psyykkisesti vaikeasti oireilevien lasten määrän kasvuna. Lasten ja nuorten psykiatriset palvelut tarvitsevat parannuksia, mutta psykiatristen sairaanhoitajien lisääminen kouluihin ei ratkaise tätä ongelmaa. Lasten ja nuorten mielenterveysongelmiin pystytään parhaiten vastaamaan tehostamalla moniammatillista yhteistyötä ja jatkamalla mielenterveyspalvelujen kehittämistä yhdessä eri toimijoiden kanssa.

Lasten ja nuorten mielenterveyden palveluketju Helsingissä

Lasten ja nuorten mielenterveyden palveluketjussa on kuvattu ikäryhmäkohtaisesti lasten ja nuorten mielenterveyttä tukevat palvelut, mielenterveyden tutkimuksen, hoidon ja kuntoutuksen palvelut sekä eri toimijoiden tehtävät, eri toimijoiden välinen yhteistyö ja konsultaatiokanavat. Palveluketjukuvaus on valmistunut vuonna 2023, ja sitä arvioidaan ja päivitetään osana normaalitoimintaa.

Lisäksi sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalla on käytössä lasten, nuorten ja perheiden matalan kynnyksen palvelumalli, johon on koottu yhteen lasten ja nuorten ja perheiden palvelut. Malli auttaa ammattilaisia huolen tunnistamisessa ja tuen järjestämisessä.

Kouluterveydenhuolto osallistuu koulun yhteisölliseen työhön, kuten terveysneuvontaan päihteiden haittavaikutuksista, terveyden edistämisen teemapäiviin ja alueelliseen yhteistyöhön poliisin kanssa. Kouluterveydenhuolto ja opiskeluterveydenhuollon lääkäripalvelut tarjoaa lakisääteisesti palvelut koulussa ja oppilaitoksessa oleville opiskelijoille. Osana määräaikaistarkastuksia selvitetään terveystarkastuksissa lasten ja nuorten terveyttä, myös mielenterveysoireita ja päihteiden käyttöä. Erityisen tuen tarpeen vuoksi sovituilla vastaanotoilla selvitetään ja seurataan asiakkaiden terveydentilaa. Epäiltyjen mielenterveys-sairauksien alkuselvitystä, kartoitusta ja hoitoonohjausta toteutetaan koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa. Hoito ja diagnosointi toteutuu pääosin muissa palveluissa, lukuun ottamatta nuorten ADHD:n perustason hoitoa 7–17 vuoden ikäisillä koululaisilla ja toisen asteen opiskelijoilla, joiden lääkehoito toteutetaan koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa. Syksyn aikana arvioidaan tarvetta perustaa keskitetty yksikkö, joka huolehtisi ADHD:n lääkehoidon toteuttamisesta koulu- ja opis-

keluterveydenhuollossa lakisääteisten perusterveydenhuollon hoitoon pääsyn kriteerien mukaisesti. Jos keskitetty yksikkö perustetaan, olisivat psykiatriset sairaanhoitajat luonteva osa tätä yksikköä.

Kouluterveydenhuollossa, oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluissa sekä nuorisotyössä on lisätty näyttöön perustuvien psykososiaalisten interventioiden koulutusta ja käyttöä. Keskitetyn konsultaatiopalvelun tuella jokaiseen kouluun on järjestetty psykologipalvelut. Lapsiperheiden palveluissa on otettu käyttöön HYVÄ (Hyvinvointia yhdessä) -malli, joka parantaa yhteistä käsitystä lasten ja nuorten hyvinvoinnin tekijöistä.

Opiskeluterveydenhuollon toisella asteella on ollut vuodesta 2013 lähtien mielenterveys- ja päihdetyöhön erikoistuneita sairaanhoitajia, jotka tarjoavat matalan kynnyksen palveluja mielenterveys- ja päihdeongelmissa. Vakansseja on tällä hetkellä kymmenen. Suurin osa opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajista ja sairaanhoitajista on koulutettu erilaisten lyhytinterventioiden tai terapiamenetelmien käyttöön.

Helsingissä on neljä matalan kynnyksen mielenterveyspalvelupistettä (Mieppi) ja oma lyhytterapiayksikkö. Nämä palvelevat 13 vuotta täyttäneitä nuoria ja aikuisia. Lyhytpsykoterapiaa järjestetään palvelusetelillä. Nuorisoasema on tarkoitettu 13–23-vuotiaille nuorille, joiden mielenterveyden ongelma ei helpotu tai väisty perustason menetelmien avulla ja joiden ongelma ei ole niin vaikea-asteinen, että nuori täyttäisi HUS nuorisopsykiatrian pääsykriteerit.

Lastensuojelutarpeen arvioinnissa sekä lastensuojelun asiakkuuksissa olevien lasten ja nuorten hoidon tarpeen arviointia ja pääsyä mielenterveyspalveluihin tehostetaan uudistamalla yhteistyökäytäntöjä lastensuojelun ja terveydenhuollon välillä. Erityisesti vakavasti ja toistuvasti rikollisella käyttäytymisellä ja/tai päihteiden käytöllä oireileville nuorille suunnattua psykiatrista osaamista vahvistetaan.

Monialaista palvelujen koordinoitua parannetaan siten, että palvelujen koordinoitua tarvitseville lapsille nimetään sosiaalihuoltolain mukaisen omatyöntekijän lisäksi terveydenhuollon palveluja koordinoiva hoitovastaava, joka varmistaa lapsen ja nuoren pääsyn tarvittaviin tutkimuksiin ja mielenterveyspalveluihin.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon kokeilu

Helsingin koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa toteutettiin vuosina 2007–2012 kokeilu, jossa muutamissa peruskouluissa työskenteli psykiatrisia sairaanhoitajia. Kokeilu osoitti, että eri kouluissa toimineet psykiatriset sairaanhoitajat eivät pystyneet luomaan ennaltaehkäisevää ja yhtenäistä työskentelymallia. Tämän perusteella todettiin, ettei mallia

kannata laajentaa peruskouluihin. Sen sijaan psykiatriset sairaanhoitajat siirrettiin osaksi opiskeluterveydenhuoltoa, jossa sairaanhoito ja hoidolliset mielenterveyspalvelut kuuluvat luontevasti kokonaisuuteen.

Kouluterveydenhuollon näkökulmasta keskitetyt moniammatilliset yksiköt tarjoavat paremmin toimivia, tuloksekkaampia ja tehokkaampia mielenterveyspalveluja lapsille ja nuorille kuin yksittäisten psykiatristen sairaanhoitajien palkkaaminen kouluihin. Keskitetyn mallin avulla voidaan paremmin taata ennaltaehkäisevä työote, henkilöstön osaamisen kehittäminen, tarpeenmukainen työnohjaus sekä työyhteisön tuki.

Psykologien saatavuuteen liittyy edelleen haasteita, joita ratkaistaan yhteistyössä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan sekä sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan kanssa. Mielenterveystyöhön osallistuu monia ammattiryhmiä. On tärkeää huomioida esimerkiksi kuraattorien, terveydenhoitajien ja toisella asteella työskentelevien psykiatristen sairaanhoitajien merkittävä panos lasten ja nuorten mielenterveyden edistämisessä. Lisäksi hyvä opettaja tuo lapsen elämään turvaa ja tarjoaa hyvän aikuisen mallin, mikä osaltaan tukee lasten ja nuorten mielenterveyttä.

Vaikutusten arviointi

Vanhemman ja lapsen välinen varhainen vuorovaikutus on keskeinen tekijä lapsen mielenterveyden kehittymiselle. Myös päivähoito, varhaiskasvatus ja koulu vaikuttavat merkittävästi siihen, millaiset valmiudet lapsi saa käsitellä pettymyksiä ja vastoinkäymisiä elämässään. Vanhempien ja perheen omat voimavarat, kyky tukea lapsen kasvua ja kehitystä riittävällä tavalla, lapsen kyvykkyys ja hyvä sosiaalinen pääoma voivat toimia suojaavina tekijöinä. Lasten ja nuorten mielenterveyden edistäminen lisää heidän osallisuuttaan, hyvinvointiaan ja voimavarojaan monipuolisesti. Mielenterveysongelmien ehkäisy auttaa lapsia ja nuoria integroitumaan yhteiskuntaan ja kasvamaan sen täysivaltaisiksi jäseniksi, mikä puolestaan vähentää yhteiskunnan kustannuksia. Parhaat tulokset mielenterveyden edistämisessä saavutetaan tehokkaasti järjestetyillä, laaja-alaisilla ja oikea-aikaisilla palveluilla, joita tarjoaa koulutettu ja ammattitaitoinen henkilöstö.”

Käsittely

01.10.2024 Ehdotuksen mukaan äänestyksin

Asiassa tehtiin seuraava ehdotus:

Palautusehdotus 1:

Jäsen Laura Korpinen: Pyydetään palautettavaksi valmisteluun, jotta voitaisiin harkita pilottihankkeena perustettavaksi määräaikaisia psykia-

trisen sairaanhoitajan tehtäviä, joiden työpanos jaettaisiin helsinkiläisten peruskoulujen kesken. Peruskouluissa psykiatriset sairaanhoitajat toisivat jo monilla hyvinvointialueilla vaikuttavaksi ja tarpeelliseksi havaitun palvelun lähelle oppilaita sekä toisaalta myös opettajia, joista monet kokevat psykiatristen sairaanhoitajien heille antaman ohjauksen ja erilaisten oppilaita tukevien keinojen jakamisen erityisen konkreettisenä ja hyödyllisenä.

Psykiatristen sairaanhoitajien tarjoamalla työpanoksella voitaisiin pilottihankkeen aikana korjata osaltaan peruskouluissa olevaa pulaa koulupsykologeista, johon ei ole tiedossa nopeaa ratkaisua lähivuosina. Silti psykiatristen sairaanhoitajien työnkuva on koettu muilla hyvinvointialueilla niin vaikuttavaksi, että pilottihankkeen perusteella on syytä arvioida, täydentäisikö se koulupsykologien ja kouluterveydenhoitajien palveluita, joissa pääpaino on monesti erilaisissa tutkimuksissa sekä määräaikaistarkastuksissa. Psykiatristen sairaanhoitajien palkkaukseen saataisiin varat nyt täyttämättä jääneistä koulupsykologien viroista.

Opetussuunnitelmasta nouseva tavoite siitä, että koko kouluyhteisö tukee oppilaiden mielenterveyden edistämistä, ei korvaa tarvetta psykiatriselle erityisosaamiselle, joka on vuosien koulutuksen ja kokemuksen tuomaa, menetelmälähtöistä ja näyttöön perustuvaa hoitoa. Tämän takia esimerkiksi kouluvalmentajille ei voida siirtää vastuuta sellaisten lasten hoidosta, joilla on arjen toimintakykyä haittaavia mielenterveyden häiriöitä tai haastava neuropsykiatrisen oirekuva.

Lastenpsykiatriassa on laaja konsensus ja kliininen näyttö siitä, että ylivoimaisesti vaikuttavinta hoitoa on lasten arkiympäristössä, eli käytännössä koulussa ja kotona, tapahtuva hoito. Tämän takia keskittetyt moniammatilliset yksiköt eivät tue lastenpsykiatriassa toimivaksi havaittuja käytäntöjä, eikä sieltä käsin pystytä myöskään kehittämään opettajien ja muun henkilöstön osaamista niin konkreettisesti tai tekemään yhtä tiivistä yhteistyötä muun oppilashuoltotyöryhmän kanssa kuin omassa koulussa. Monilla lapsilla kynnys lähteä tällaisiin kaukana kotoa oleviin keskittettyihin yksiköihin on huomattavasti korkeampi kuin oman koulun tiloissa tapahtuvat käynnit, minkä takia iso osa lapsista tippuisi avun piiristä. Myös psykiatristen sairaanhoitajien tekemä psykiatristen- sekä adhd -lääkkeiden seuranta, joihin heillä on erityisosaamista, onnistuu parhaiten lapsen arkiympäristössä, jossa häntä voidaan tarvittaessa myös havainnoida ja tehdä tiiviimpää yhteistyötä koulun muun henkilökunnan kanssa.

Helsingissä 17 vuotta sitten alkanutta hyvin pienimuotoista kokeilua muutamasta psykiatrisesta sairaanhoitajasta kouluissa ei voida pitää riittävänä ja ajankohtaisena näyttönä vaikuttavuutta arvioitaessa. Ei ole realistista olettaa, että vain muutaman henkilön määräaikaisella työ-

panoksella olisi pystytty tekemään kaikkiin Helsingin peruskouluihin ja toisen asteen oppilaitoksiin sopivat yhtenäiset käytännöt. Päätösesityksessä mainitut Miepit, nuorisoasemat ja lyhytterapiayksikkö taas tarjoavat hoitoa vain yli 13-vuotiaille helsinkiläisille, minkä takia alakouluikäiset eivät edes pääse näiden palvelujen piiriin, joita päätösehdotuksessa esitettiin korvaamaan tarvetta psykiatrisille sairaanhoitajille kouluissa. Tämän takia on tärkeää, että kouluissa työskentelevien sairaanhoitajien pilottihanke toteutettaisiin nimenomaan peruskouluikäisille.

Psyykkisesti vaikeaoireisten lasten määrän kasvua selittää matalan kynnyksen oikea-aikaisen tuen riittämättömyys yhdessä yhteiskunnallisten muutosten kanssa. Jos alkaviin mielenterveyden ongelmiin päästään puuttumaan heti, ne eivät usein muutu vaikeiksi ja tai monimutkaisiksi, erikoissairaanhoitoa vaativiksi tiloiksi, joiden hoito aiheuttaa niin inhimillistä kärsimystä kuin huomattavia kustannuksia. Kouluissa työskentelevien psykiatristen sairaanhoitajien työ olisi juuri tällainen helposti saavutettavissa oleva, matalan kynnyksen tehokkaaksi jo havaittu palvelu lapsen omassa arkiympäristössä, mikä mahdollistaa tiiviin yhteistyön opettajien ja oppilashuoltotyöryhmän kanssa. Jos esim. vuoden kestävästä pilottihankkeesta saataisiin Helsingin peruskouluisakin hyviä kokemuksia ja palvelu todetaan tarpeelliseksi sekä vaikuttavaksi, voitaisiin sen jälkeen selvittää edellytykset toiminnan jatkamiselle.

Kannattaja: jäsen Mikko Paunio

Sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunnan puheenjohtaja Daniel Sazonov teki seuraavan äänestusehdotuksen:

1 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus: jäsen Laura Korpisen palautusehdotuksen mukaan (Palautusehdotus 1)

Jaa-äännet: 6

Maaret Castrén, Kati Juva, Björn Månsson, Matti Niiranen, Nea Nättiinen, Daniel Sazonov

Ei-äännet: 4

Samuel Adouchief, Laura Korpinen, Mikko Paunio, Sinikka Vepsä

Tyhjä: 1

Johanna Nuorteva

Poissa: 2

Pentti Arajärvi, Oula Silvennoinen

Sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunta hyväksyi esittelijän ehdotuksen äänin 6-4.

Sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunta antoi esittelijän ehdotuksen mukaisen lausunnon.

10.09.2024 Pöydälle

Esittelijä

sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan toimialajohtaja
Juha Jolkkonen

Lisätiedot

Jyrki Wehkalampi, ylihoitaja, puhelin: 09 310 51940
jyrki.wehkalampi(a)hel.fi
Sari Tuominen, idän aikuissosiaalityön päällikkö, puhelin: 09 310 46700
sari.tuominen(a)hel.fi